

29.12.2021

לכבוד
הועדה המיוחדת לעובדים זרים
יו"ר הועדה – ח"כ איבתיסאם מרעאנה

**הנדון: נייר עמדה לקראת סיור במתקן הכליאה למועמדים לגירוש "גבעון"
יום חמישי, 30 דצמבר 2021**

נציגי המוקד לפליטים ולמהגרים (להלן: המוקד) מבקרים מהגרים המועמדים לגירוש בכלא גבעון מאז החלה רשות האוכלוסין וההגירה להחזיק בו מהגרים, בשנת 2009. מידי שנה מפרסם המוקד [דוח מעקב שנתי](#) אודות תנאי כליאת המהגרים. למיטב ידיעתנו, תקן הכליאה במתקן גבעון הוא 280 איש, ואילו באגפי המהגרים התקן הוא 128 איש: 69 כלואים באגף הגברים ו-59 באגף הנשים. כאשר נכלאות מהגרות שלהן ילדים בישראל, הילדים מוחזקים עם אימותיהם באגף הנשים. מאז פרוץ מגפת הקורונה לא הוחזקו בכלא נשים עם ילדיהן כלל. נשים שהיו כלואות עם ילדיהן בגבעון וביהלו"ם העדיפו את התנאים בכלא גבעון וציינו לטובה את מאמצי צוות שב"ס להקל על מצוקת הילדים העצורים.

שב"ס

שב"ס אחראי על החזקתם במתקן של מי שממוני ביקורת הגבולות של רשות האוכלוסין וההגירה מוציאים נגדו צווי משמורת והרחקה.

- מאז שנת 2016, מתקבלות במוקד באופן רציף למדי תלונות על מכת פשפשים במתקן הכליאה גבעון, בעיה שגורמת סבל רב לכלואים ואשר שב"ס מתקשה לפתור על אף שאנו עדים למאמצים. תינוקת בת שנה שהייתה כלואה במתקן בפברואר 2020 במשך 14 ימים התקשתה להחלים מפצעי הפשפשים גם לאחר שחרורה מהכלא.
- מבקשת מקלט שייצג המוקד השנה ואשר [הוטרה מינית על ידי סוהר](#) בכלא גבעון, דיווחה שלא הייתה לה אפשרות להתלונן עד שאיתרה סוהרת שדוברת אנגלית. למיטב ידיעתנו נערך סיור באגפי הכלא על מנת לברר אם יש תלונות אך אין הנגשה שפתית או מגדרית לעצורים ולעצורות.
- בשבוע האחרון התקבלה במוקד תלונה מעצור בכלא גבעון על היעדר אמצעי חימום במזג האוויר החורפי והיעדר שמיכות מספקות להתמודדות עם הקור.

רשות האוכלוסין וההגירה

פקחי רשות האוכלוסין וההגירה הם שעוצרים מהגרים החשודים כשוהים שלא כדין בישראל. ממוני ביקורת הגבולות עורכים להם שימועים ומוציאים לאחר מכן צווי הרחקה ומשמורת המאפשרים את הכליאה עד להרחקה מהארץ.

- **כליאה ממושכת**: מיעוט הטיסות בשל המגפה, האריך את תקופת כליאתם של מהגרים שלא ניתן היה לגרשם בהיעדר טיסות למולדתם לעיתים במשך חודשים.

- **כליאה ממושכת של מהגרים ללא מסמכים מזהים:** ישנם מהגרים הכלואים במשך שנים, ללא תכלית או תוחלת בהיעדר אפשרות להרחיקם למדינת מוצאם עקב היעדר מסמכי נסיעה ונציגות למדינתם בישראל או עקב זהות שנויה במחלוקת.
- **כשלים בזיהוי** קורבנות עברות הסחר, בעיקר מקרב מהגרי העבודה וכן כשלים בזיהוי מתמודדי נפש.
- **שירותי תרגום לקויים:** צוות המוקד מתעד בקביעות מקרים של תרגום לקוי, במיוחד בשימועי ממוני ביקורת הגבולות הנערכים בבית דגן, טרם ההעברה לכלא גבעון. כך למשל, במהלך נובמבר 2021 תיעד צוות הקו החם של המוקד את דבריו של אזרח אוקראינה שאמר לבית הדין "בהתחלה זה היה בעברית, בסוף בא מישהו ותרגם לי כמה מילים לרוסית. לא הכל היה לי ברור." (מס' מוחזק 9142581). אזרח אוקראינה נוסף הבהיר "ישבו איתי ההגירה ותשאלו אותי. יש לי עוד דברים לקחת. התשאול היה ללא מתורגמן. הוא היה בעברית, הבנתי מה שאלו." (מס' ט' 9167640). כמו כן, שני אזרחי סין, דבריהם תורגמו על ידי עצורה סינית אחרת תוך הפרת זכותם לפרטיות מבלי שנבדקו כישורי התרגום של אותה עצורה קודם לכן (מספר מוחזק 9166510 וכן 9166498).

בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין

מהגרים שנעצרים למטרת גירוש מהארץ מובאים בפני דייני בית הדין שבכלא תוך ארבעה ימים ממצערים, אם לא גורשו מהארץ קודם לכן. בית הדין מוסמך לשחררם בתנאים עד מועד עזיבתם את הארץ. ממעקב המוקד אחר החלטות בית הדין עולה שבשנת 2020 שופרו הליכי ההרחקה ורק 23% מהמהגרים נותרו כלואים למעלה מארבעה ימים והובאו בפני בית הדין (לפרטי המהגרים העצורים ראו נספח).

- על אף שחל שיפור, עדיין קיימת לעיתים בעיית תרגום בדיונים, בעיקר בעת שאלו נערכים באמצעות זום.
- בית הדין כושל לעיתים בזיהוי קורבנות עברות הסחר וכן בזיהוי מתמודדי נפש המובאים בפניו.
- נדרש מנגנון עדכון קבוע לעצורים אודות מועדי הדיון שלהם בפני בית הדין וכן אודות ביטול דיונים במידה ואלו מתבטלים או נדחים.

נתוני המהגרים הכלואים בשבועיים האחרונים: ממעקב הקו החם של המוקד אחר הפרוטוקולים בין התאריכים 12 עד 25 בדצמבר 2021, עולה ש – 207 עצורים הובאו בפני בית הדין בגבעון בתקופה זו. הדיונים נערכו באמצעות זום. רב רובם של הכלואים הם מהגרים ממזרח אירופה שחלק ניכר מהם הגישו בקשות מקלט אך נעצרו במקום עבודתם משום שאשרת השהייה שלהם אוסרת עליהם לעבוד. בודדים הם מבקשי מקלט מסודאן ואריתריאה שנעצרו על פי הנוהל הפלילי.

במהלך השבועיים האחרונים קבע בית הדין תנאים לשחרורם של שלושה כלואים: אזרח אריתריאה שנעצר על פי הנוהל הפלילי ושחרר בתנאים מגבילים (1455387), אזרח אוזבקיסטן שנעצר עובד בניגוד לתנאי אשרתו לאחר שביקש מקלט ונתר כלוא בגבעון, בניגוד לנוהל, למעלה משלושה חודשים (מס' מוחזק 9169958), ואזרח אוזבקי נוסף שנעצר לאחר שנתיים של הליכי מקלט שנדחו פחות משלושים יום לפני מעצרו. הכלוא הבהיר שהתכוון לעזוב במועד שנקבע עבורו, תוך שלושים יום, אך לא הספיק שכן נעצר קודם לכן. לאחר תשעה ימי מעצר, הדין שחרר אותו בתנאים מגבילים לאחר שקבע שמעצרו לא היה מידתי (מס' מוחזק 9169943).

המלצתנו הקבועה היא לגבש מדיניות שעל פיה יהיה המעצר האמצעי האחרון להבטחת יציאתם של שוהים שלא כדין מישראל. כל עוד מוחזקים מהגרים במעצר לקראת גירוש, על רשויות מדינת ישראל:

- להקפיד ולהגן על זכויות היסוד של מהגרים כלואים גם במצבי חירום בריאותיים או אחרים, ובפרט יש למנוע מצב שבו כלואים "יישכחו בכלא" רק בשל העדרן של טיסות זמינות להרחקתם.
- לפעול לקיצור תקופת כליאתם של מהגרים שאינם ברי הרחקה לתקופה ממושכת עקב היעדר מסמכים מזהים ונציגות לארצם בישראל וכן עקב זהות שנויה במחלוקת וזאת באמצעות ייצוג משפטי מטעם המדינה.
- להבטיח שילדים לא יוחזקו במעצר.
- להבטיח שמהגרים שחיהם עלולים להיות בסכנה במדינת מוצאם לא יגורשו מבלי שניתנה להם האפשרות לבקש מקלט בישראל.
- להבטיח שירותי תרגום נאותים בהליכים משפטיים וכן גישה לשירותי תרגום בבית המעצר.
- לקבוע ולתת בידי הרשויות מנגנונים אפקטיביים לזיהוי ואיתור של קורבנות סחר בבני אדם ועבדות ולתעדף את איתורם ומתן סיוע להם ואכיפת החוק על הפוגעים בהם, על פני הרחקתם המהירה מהארץ.

סיגל רוזן

רכזת מדיניות ציבורית

המוקד לפליטים ולמהגרים

טל': 054-8177845

נספח נתונים סטטיסטיים שעלו מפרוטוקולי הדיונים בבית הדין במהלך שנת 2020

מן הפרוטוקולים של דיוני בית הדין במהלך כל שנת 2020 עולה שרק 23% מהעצורים הוחזקו במעצר למשך ארבעה ימים או יותר, ועל כן הובאו בפני דיוני בית הדין. אם אכן הועלו כל החלטות הדיונים לאתר כמתחייב, משמעות הדבר היא שהליכי הגירוש השתפרו משמעותית, ורובם של המהגרים עזבו את הארץ ימים ספורים לאחר מעצרו, עוד בטרם הובאו בפני בית הדין. בעוד שבשנת 2019 הופיעו במאגר ההחלטות של בית הדין יותר מ-5,000 פרוטוקולים שנכתבו לגבי יותר מ-3,000 עצורים, הרי שבשנת 2020 הופיעו במאגר ההחלטות 2,302 פרוטוקולים שנערכו ל-869 עצורים ועצורות. גם בשנת 2020, כמו בשנים קודמות, המדינה שאזרחיה היוו את הקבוצה הגדולה ביותר בקרב העצורים הייתה אוקראינה (232), ואחריה – גיאורגיה (106), רוסיה (80), תאילנד (63) ואריתריאה (57). יותר ממחצית מדיוני בית הדין (1,504) נערכו על ידי הדיין רג'א מרזוק, ואילו 683 דיונים נערכו על ידי הדיינת לירון קריספין-בוקר שפרשה מתפקידה כדיינת בית הדין במהלך השנה. נוסף עליהם כיהנו בבית הדין בשנת 2020 הדיינים יואב בר לב (103 דיונים), מרט דורפמן (11 דיונים) ודביר פלג (דיון אחד).

בעקבות צמצום פעולות האכיפה, חלה גם ירידה גדולה במספר המהגרים שנעצרו וגורשו מהארץ - 3,625 איש, כמחצית ממספר המהגרים שגורשו בשנה הקודמת.¹ במהלך השנה גורשו 783 מהגרים שהגיעו כתיירים, 121 מהגרים שהגיעו עם אשרות עבודה ו-2,721 (75%) שהוגדרו בנתוני רשות ההגירה כ"שאר הזרים", הגדרה שעל פי הסבר הרשות כוללת בעיקר "בעלי רישיון מסוג 2א5".² אפשר לשער שהמשפט נוסח באופן שגוי, שכן אילו היו אותם אנשים אוחזים ברישיון מסוג 2א5, ממילא לא היו נעצרים ולא היו מגורשים מהארץ. אשרות מסוג זה ניתנות למבקשי מקלט שהחוק אוסר להרחיקם, כמו אזרחי אריתריאה וסודאן, וכן למבקשי מקלט ממדינות אחרות, לרוב ממדינות חבר העמים, והם מאבדים את האשרה במהירות לאחר בדיקה שטחית המעלה שאינם זכאים למעמד פליט. לכן מפני שהרשות אינה עוצרת ואינה מגרשת את אזרחי אריתריאה וסודאן, החוסים תחת מדיניות הגנה מפני הרחקה, הרי שאפשר להסיק ש-75% מהמגורשים הם אזרחי מדינות אחרות שהגיעו לישראל כתיירים, ביקשו מקלט, ובקשתם נדחתה. הנתונים מלמדים אם כך, כמו פילוח נתוני השנים הקודמות, שבשנים האחרונות מושקעת מרבית פעילות האכיפה במעצר ובגירושם של תיירים, בדרך כלל ממדינות חבר העמים, המגיעים לישראל ומבקשים בה מקלט. עוד מעלים נתוני הרשות, שבמהלך כל חודשי שנת 2020 הורחקו מהארץ מהגרים, על אף מגיפת הקורונה, הסגרים הפניית כוח האדם של הרשות לאכיפת השמירה על הנחיות הבריאות והפסקת פעילותו של נתב"ג. בשלושת החודשים הראשונים של השנה גורשו בהתאמה 558, 716 ו-544 מהגרים. עם פרוץ המגיפה בארץ ובחודשי הסגרים גורשו בחודשים אפריל עד יולי 136 עד 181 מהגרים בחודש, בחודשים אוגוסט עד נובמבר גורשו כ-200 איש בחודש, ובדצמבר 2020 נרשמה עלייה במספר המגורשים – 331 איש.³ לא היה חודש שבו פסקה פעילות ההרחקה מהארץ, והחודש שבו הורחק המספר הקטן ביותר של מהגרים הוא מאי 2020, שבמהלכו הורחקו כאמור מהארץ 136 מהגרים.

¹ רשות האוכלוסין וההגירה, "נתוני זרים בישראל: סיכום שנת 2019", מרס 2020.

² רשות האוכלוסין וההגירה, "נתוני זרים בישראל: מהדורה מסכמת לשנת 2020", מרס 2021, לוח 13 עמ' 27.

³ שם.

